

DIAGNOSTICKÉ PORTFOLIO JAKO NÁSTROJ FORMATIVNÍHO HODNOCENÍ V PREGRADUÁLNÍ PŘÍPRAVĚ UČITELŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL

DIAGNOSTIC PORTFOLIO AS A TOOL OF FORMATIVE ASSESSMENT IN PRE-SERVICE KINDERGARTEN TEACHER EDUCATION

Barbora Petru Puhrová, Iva Žáková, Hana Navrátilová

Ústav školní pedagogiky, Fakulta humanitních studií, Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Zlín,
Česká republika

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na diagnostickou kompetenci studentů učitelství mateřských škol prostřednictvím analýzy návrhů diagnostických portfolio. Výzkum navazuje na šetření plynulého přechodu mezi MŠ a ZŠ, kde se ukázalo, že diagnostické portfolio se na efektivním procesu podílí, je úzce spjato s formativním přístupem k hodnocení dětí. Cílem bylo identifikovat pojetí dítěte v portfolioch studentů, posoudit kvalitu navržených diagnostických činností a popsat uchope- ní mapování pokroků a sebehodnocení dítěte ve formativním pojetí hodnocení. Analýza 30 portfolioů ukazuje, že studenti zvládají základní rovinu diagnostiky, avšak postrádají hlubší porozumění propojení diagnostických oblastí a dlou- hodobého charakteru diagnostikování. Pozitivem je práce studentů s kritérii hodnocení a důkazy o učení dítěte, kritickým místem je nepropojení oblasti Já dítěte se sebehodnocením a průběžným mapováním pokroků.

Klíčová slova: *diagnostické portfolio; formativní hodnocení; předškolní vzdělá- vání; pregraduální příprava; tematická analýza*

Abstract

The paper examines the diagnostic competence of pre-service kindergarten teachers by analysing diagnostic portfolio designs. The research builds on prior findings on the smooth transition between kindergarten and elementary school, highlighting the diagnostic portfolio as a key tool for effective formative assess- ment. The study aims to identify students' concepts of the child, evaluate the quality of proposed diagnostic activities, and describe how students approach

progress monitoring and child self-assessment within a formative framework. An analysis of 30 portfolios shows that students demonstrate a basic understanding of diagnostics but lack deeper insight into the interconnections among diagnostic areas and the long-term nature of assessment. Strengths include the use of assessment criteria and evidence of learning, while a critical weakness is the insufficient linkage between the child's self-concept, self-assessment, and ongoing progress monitoring.

Keywords: *diagnostic portfolio; formative assessment; early childhood; pre-service teacher education; thematic analysis*

1 ÚVOD

Cílem příspěvku je představit další fázi systematicky koncipovaného výzkumu orientovaného na otázky podpory přechodu dítěte z mateřské do základní školy (Žáková et al., 2025). Navazující etapa se soustředí na práci učitele v heterogenní třídě mateřské školy, a to i v kontextu přípravy budoucích učitelů. Jednou z identifikovaných problémových oblastí byl rozpor mezi učiteli deklarovaným významem portfolia jako vhodného nástroje diagnostikování dětí a jen výjimečným využitím v praxi s oporou o dostatečné zkušenosti učitelů. Záměrem je poukázat na diagnostický prvek formativního hodnocení (Lei & Lei, 2026) a význam portfolia jako nástroje hodnocení pro učení, což je u začínajících nebo budoucích učitelů málo zkoumáno.

2 TEORIE

Pedagogické diagnostikování v předškolním vzdělávání je důležitým nástrojem podpory učení dítěte. Diagnostická kompetence učitele je zásadní pro včasné zachycení obtíží, které mohou negativně ovlivnit kvalitu vzdělávacího procesu (Syslová, 2013). Odborná literatura zároveň upozorňuje na nedostatečnou gramotnost v oblasti formativního hodnocení u začínajících učitelů (Schildkamp et al., 2020), neboť pozornost výzkumu je převážně zaměřena na zkušené učitele. Pregraduální příprava učitele je však považována za klíčové období rozvoje hodnotících kompetencí. Formativní hodnocení chápeme jako proces porozumění učení dítěte a podpory jeho dalšího rozvoje, včetně jeho diagnostického rozměru

(Lei & Lei, 2026). Diagnostické portfolio může sloužit nejen jako nástroj hodnocení učení dítěte, ale také jako prostředek profesního učení budoucích učitelů mateřských škol (Boyle & Charles, 2014; Syslová et al., 2025).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Výzkumný soubor tvořilo 30 diagnostických portfolioů studentů 3. ročníku Učitelství pro mateřské školy, z toho 21 studentů prezenční a 9 studentů kombinované formy studia, zpracovaných v rámci předmětu Pedagogické diagnostikování. Portfolio bylo zadáno s jasně strukturovaným rámcem tří oblastí: Já dítěte, diagnostické oblasti (dle Bednářové a Šmardové, 2022) a hodnocení a mapování pokroků učení dítěte. Studenti měli zúročit nejen aktuálně osvojené poznatky z pedagogického diagnostikování, ale také teoretické a praktické znalosti z předchozích ročníků studia, zejména v oblasti vývoje a rozvoje dítěte. Cílem analýzy portfolioů bylo identifikovat jejich pojetí dítěte, posoudit propojení diagnostických oblastí v rámci navržených aktivit a analyzovat způsoby, jakými budoucí učitelé nastavují hodnocení a sledování pokroků učení dítěte v mateřské škole. Data byla analyzována pomocí reflexivní tematické analýzy podle Braun a Clarke (2006), přičemž jednotkou analýzy bylo vždy celé portfolio zahrnující 3 výše uvedené části.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Klíčovým tématem se stalo **Uvažování o dítěti**. V části *Já* portfolioa studenti většinou uváděli základní údaje (jméno, značka, „co mám rád“), současně se objevovala snaha zachytit hlas dítěte prostřednictvím jeho přání a cílů pro daný rok. Přímé propojení této části se sebehodnocením a mapováním pokroku však bylo spíše výjimečné – pouze ve třech portfolioích korespondoval obsah části *Já* s kritérii sebehodnocení. Druhým tématem jsou **Izolované aktivity**. Studenti dokázali stanovit adekvátní diagnostické cíle, metody i kritéria v jednotlivých oblastech, avšak navrhované činnosti byly často jednorázové a bez širší návaznosti; např. sociální dovednosti byly ověřovány jedinou kooperativní hrou bez variací, opakování či propojení s dalšími oblastmi. Specificky v rozvoji řeči je sledovaná vazba na další vývojové oblasti důležitá. Výsledky ukazují, že budoucí učitelé dokážou formulovat dílčí diagnostické postupy, avšak jejich pojetí diagnostiky

zatím postrádá systémové propojení, kontinuitu a využití formativního potenciálu diagnostického portfolia.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Diagnostická kompetence je považována za jádrovou v profesi učitele (Behrmann & Souvignier, 2013) stejně jako kompetence didaktická. Reflexe pregraduální přípravy učitele MŠ musí reagovat na požadavky na prostředí pro učení dítěte v předškolním vzdělávání. V kontextu Kompetenčního rámce absolventa a absolventy učitelství (MŠMT, 2023) je potřebné zaměřit se na důkazy o učení budoucích učitelů, jakými mohou být návrhy diagnostického portfolia dítěte. Analýza portfolií ukázala, že pro rozvoj diagnostické kompetence v pregraduální přípravě učitelů MŠ je klíčové věnovat zvýšenou pozornost významu průběžného vyhodnocování pokroků dítěte.

PODĚKOVÁNÍ

Příspěvek vznikl s přispěním projektu RVO/FHS/2025/002 Transdisciplinární přístupy ve vybraných oblastech preprimárního a primárního vzdělávání.

6 LITERATURA

- Bednářová, J., & Šmardová, V. (2022). *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Edika.
- Behrmann, L., & Souvignier, E. (2013). The relation between teachers' diagnostic sensitivity, their instructional activities, and their students' achievement gains in reading. *German Journal of Educational Psychology*, 27(4), 283–293. <https://doi.org/10.1024/1010-0652/a000112>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Lei, W., & Lei, Z. (2026). Formative assessment literacy: A systematic review. *Language Testing in Asia*, 16(7). <https://doi.org/10.1186/s40468-025-00418-0>
- MŠMT (2023). *Kompetenční rámec absolventa a absolventky učitelství*. https://msmt.gov.cz/uploads/kompetencni_ramec_absolventa_2023_10.pdf

- Schildkamp, K., van der Kleij, F. M., Heitink, M. C., Kippers, W. B., & Veldkamp, B. P. (2020). Formative assessment: Critical teacher prerequisites. *International Journal of Educational Research*, 103, 101602.
<https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101602>
- Syslová, Z. (2013). *Profesní kompetence učitele mateřské školy*. Grada.
- Syslová, Z., Bejdáková, S., Borkovcová, I., & Sedláčková, H. (2025). *Kvalitní (ve) vedení mateřské školy*. Wolters Kluwer.
- Žáková, I., Petrů Puhrová, B., Navrátilová, H., & Obonya, J. (2025). Spolupráce mateřské a základní školy jako klíčový aspekt úspěšného přechodu dítěte. In Pivarč, J. & Rozkovcová, A. (Eds.), *Vývoj a perspektivy: výzkum a vzdělávání v 21. století: Sborník příspěvků z XXXIII. výroční konference České asociace pedagogického výzkumu* (s. 285–288). MSD.